

УДК 784.68.332.1(477.41)

Ганна Коротніченко

<https://orcid.org/0000-0001-9933-3259>

*Проблемна науково-дослідна лабораторія етномузикології
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
вул. Архітектора Городецького, 1-3/11, 01001 Київ, Україна
тел. +380 67 727 3963, e-mail: abnk21@ukr.net*

Структурно-географічна характеристика весняних наспівів Київщини в контексті вивчення перехідних зон.

1. Ритмоформули стабільного силабочислення

Стаття присвячена традиційним весняним наспівам Київщини (в адміністративних межах нинішньої Київської області). У роботі розглядається етнографічний контекст співу веснянок (основні обряди з коментарями інформантів), структурно-типологічні особливості наспівів, їх просторове поширення. Оскільки веснянки становлять об'ємний меломасив (значну кількість жанрових різновидів, ритмоструктур, композицій тощо), було застосовано дещо незвичний підхід до класифікації матеріалу – увагу зосереджено лише на ритмобудовах із стабільним силабочисленням. У місцевих весняних традиціях побутує 14 таких ритмоструктур, серед них 6 є загальновідомими, решта – такими, що зустрічаються зрідка, а деякі є поодинокими.

Виокремлені музично-ритмічні типи демонструють перетини на Київщині кількох регіональних традицій: пари поліських традицій (центральнополіської та східнополіської), яким протиставляються середньонадніпряньська та східноподільська. Між цими протиставними традиціями виникли перехідні або дифузні зони, що характеризуються співіснуванням різнорегіональних елементів, їх трансформацією, наявністю ареальних пусток.

Ключові слова: весняні наспіви, віршові будови, ритмоформули, пісенні традиції Полісся, Поділля, Наддніпрянщини, перехідні зони

Ця робота завершує серію досліджень, присвячених календарно-обрядовим наспівам Київщини, і складатиметься з двох частин. У минулі роки (1995–2018) були опубліковані статті, де розглядалися колядки (Коротніченко, 2009), щедрівки (Коротніченко, 2017), русальні й купальсько-петрівські (Коротніченко, 2014), жнивварські (Коротніченко, Клименко, 1995) та приурочені до жнив ліричні пісні (Коротніченко, 2004). Дослідження були здійснені на засадах мелоструктурного та мелогеографічного аналізу з урахуванням жанрово-етнографічного компоненту. Обрані наспіви аналізувалися в контексті вивчення перехідних зон – теми, що постає зі специфіки музичних матеріалів з обстежених теренів – перехідної полісько-центральноукраїнської смуги України (Коротніченко, 1996, 1998).

Джерельною базою стали музично-етнографічні матеріали весняного періоду з близько 120 сіл Київської області Вишгородського, Іванківського, Бородяньського, Києво-Святошинського, Макарівського, Васильківського районів Правобережжя та Броварського, Баршівського, Згурівського, Яготинського районів

Лівобережжя. Записи зроблено в експедиціях, проведених нами за участю студентів Київського національного університету культури і мистецтв та Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського у 1989–2010 роках. Залучено також друковані джерела та приватні аудіоархіви збирачів з досліджуваних теренів* .

Етнографічний контекст

Веснянки на Київщині (в адміністративних межах нинішньої Київської області) співали від початку весняного сезону – «коли сніг стане», «коли тепло починається», здебільшого ж від першої суботи Великого посту так званої «збирної суботи» і до Великодніх свят (три дні по Великодню) включно. На Правобережжі у поліській та перехідній зонах *веснянки* співали протягом Великого посту за виключенням першого та останнього (страсного) тижнів, через що вони називалися «постовими». У деяких селах правобережного Полісся (Іванківський район) весняний період починався співом хороводу «Стрела», що виконувався ключем дівчат, котрі бігали незасіяними городами (в минулому – полями). Од-

DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2019.14.183860>

* Експедиції В. Харківа 1929, ІМФЕ Ф-6/82, експедиція О. Мурзиної 1993р. (Б 104. Аудіоархів НМАУ), експедиційні матеріали В. Матвієнка та Т. Тонкаль.

нак у більшості сіл головним обрядом, що розпочинає весняний період календаря майже повсюдно була «збирня субота»¹. У південних традиціях правобережної Київщини (починаючи від правого берега Ірпеня) термін співу *веснянок* змінюється. Вони виконувалися протягом трьох днів по Великодню навколо церкви (східноподільська традиція) або на вулицях села (подніпровська зона). Доміnantними стають хороводні, ігрові та пантомімічні веснянки («Кривий танець», «Шум», «Просо», «Кроковес колесо», «Зайчик», «Мак», «Журавель», «Подольночка» та ін.)².

На Лівобережжі веснянки також співали у два періоди. На півночі Київщини (північ Броварського, Згурівського районів) три дні по першій суботі Великого посту співалися переважно веснянки-заклички, що супроводжували обряд «збирня/збирня субота»³. У центральних і південних районах на Благовіщення (в давнину – на весняне рівнодення), на Григорія (с. Плоске Броварського р-ну), але здебільшого на *Великдень* (три дні по Великодню) виконувалися так звані «Пасковніє» (Броварський р-н), «Пацані» або «Пасхові» (Бориспільський р-н) хороводи – «Кроп», «Льонок», «Король», які супроводжували ритуальний обхід села «від краю до краю». Хлопці й дівчата (варіант: чоловіки й жінки) бралися за руки і таким ключем проходили у «ворота» – пару, що тримала руки догори. Як і повсюдно в Україні веснянки виконувалися виключно дівчатами.

Жанрові різновиди

Під час аналізу весняного масиву наспівів перше, що привертає увагу, – це те, що *веснянки* становлять найбільш об'ємний жанр серед усього календарно-обрядового кола наспівів Київщини. Вони мають велику кількість жанрових різновидів,

¹ Обряд «збирня субота» в усіх традиціях починався в першу суботу Великого посту. Етнологи глумачать його генезу по-різному. Найбільш розповсюдженою є думка, що обряд має зв'язок з імітативною магією: скільки каші у горщику – стільки хлопців буде на вулиці. Однак, на думку фахівців сенс обряду має більш давнє походження: він пов'язаний із жертвопринесенням землі напередодні аграрного сезону.

² Деякі хороводи та ігрові веснянки функціонували і у поліській та перехідній зонах.

³ У селі Красне Згурівського району нам розповіли як проходив обряд «збирня субота». Напередодні хлопці крали у гончара на базарі горщик. У першу суботу Великого посту дівчата варили в ньому кашу, його закопували на вигоні, де збиралися дівчата. Обряд супроводжували *веснянки* з відповідними текстами:

Ой що ізбирня да субитонька/Ой як ми на тебе да збиралися. Ой як ми на тебе да збиралися/ На мед-горілочку да складалися (с. Пасківщина Згурівського району).

загалом близько 30. Це ритуальні веснянки (супроводжують обряди), хороводи («Кривий танець», «Кроп», «Льон», «Просо», «Король», «Вербовіє колеса», «Со жгутом я хожу», «Шум», «Скопаю я грядочку»), пантомімічні дитячі та дорослі ігри («Нелюб», «Подольночка», «Зайчик», «Чижик», «Мак»), дитячі ігри («Журавель», «Хрсн», «Дробушки», «Вовк», «Гуси», «Раю», «Репка»), весняна лірика. До них приєднуємо оказіональні наспіви весняно-літнього періоду до викликання дощу (наспів, що супроводжує обряд «Рака волочити»), а також дитячі заклички (закликання дощу, сонця, відвертання хмари).

Така жанрово-структурна розмаїтість є наслідком регіональних та локальних відмінностей і відповідно різних обрядодій, ритуалів у певних локусах Київщини. Гадаю, з таким явищем, очевидно, стикалися усі дослідники перехідних зон і зокрема полісько-центральноукраїнського правобережного порубіжжя.

Мелоформи та географія весняних наспівів

Звісно, така велика кількість жанрових різновидів відбита у великій кількості ритмоструктур. Також привернуло увагу те, що переважній більшості весняних мелодій відповідає *спондеїчний* тип ритмічної організації⁴. Виняток становить лише одна ритмоформула (далі РФ) *ямбічної* організації – ♩54². Таке нерівномірне співвідношення цілком виправдано, адже *веснянки* із *спондеїчним* типом ритму здебільшого пов'язані з ритуальними рухами – кроком та бігом.

У корпусі весняних ритмоформ із *спондеїчною* організацією розрізняємо такі групи:

- 1) РФ з довільним дробленням силабохрон (у тому числі, одноцільні монохронні – чотири або шестидольники – та складені);
- 2) РФ другого покоління;
- 3) РФ із постійною кількістю силабохрон у силабогрупах.

Значна кількість різновидів створена композиційними формами, що закономірно, адже велика група *веснянок* репрезентована цілим рядом «індивідуалізованих форм»⁵ (не притаманних жодному календарного жанру), пов'язаних із певними рухами (*коло, стінка на стінку, ключ, ворота* тощо), пантомімічними іграми.

Приступаючи до опису матеріалів, ми стикнулися з проблемою їх систематизації. Розглядався функційний підхід – подання матеріалу згідно обставин співу (під час обряду/поза обрядом). Все ж перевага була надана мелоаналітичному підходу,

⁴ Ритмоструктурний аналіз, силаборитмічне кодування здійснювалися на основі ритмоструктурних розробок І. Клименко (2016а, 2016б).

⁵ Термін А. Іваницького (1990).

оскільки ритмоструктурна типологія є надійним і непохитним параметром класифікації. У межах однієї статті описати весь масив весняних ритмоструктур неможливо. Тож ми скористалися умовним класифікаційним підходом, взявши до розгляду лише ті *веснянки*, ритмічна структура яких має постійну кількість силабохрон – їх названо будовами зі стабільним силабочисленням.

Переважає кількість таких форм належить до складених: вони скомпоновані з силабогруп 3-4-5-6-7-складового обсягу. Масив *веснянок* із постійною кількістю силаб розділено на дві групи. До першої увійшли наспіви, вірш яких спирається на чотирисилабні групи, до яких приєднуються три- або шестисилабні.

1. Тип **J446²**, так званий «коломиївкий», є найпоширенішим. Він має строфічну форму з двох рядків із тотожною віршовою 446 та ритмічною будовами 1111/1111/111122. Подекуди чотирискладові фігури розширюються за рахунок дроблення першої силабохрони $\text{♪♪♪♪} \rightarrow \text{♪♪♪♪}$. Зустрічається заміна фігур 4+4 (1111/1111) фігурою 6 (111122), що створює варіанти основної РФ:

111122 / 111122 // 1111/1111/111122// (нот. 1):

Коваленко грає, бровима моргає

Ой хто ж його батька знає, нащо він моргає

У перехідній північно-південній зоні Правобережжя спостерігається ямбізація ритмомалюнків 1212/1212/121233 – явище, характерне для Центрального Полісся (нот. 2).

До різновидів композицій належать трирядкові строфи, що виникають внаслідок повтору другого рядка АББ.

У мелодіях типу **J446²** виявлено три ладоінтонаційні формули: а) терцієва в зоні право- та лівобережного Полісся, для останнього характерне заповнення субзони IV–III–II щаблями (нот. 3); б) квартова в перехідній смузі; в) квінтова в центральній. Часом зустрічаються ангемітонні звукоряди.

Цей тип з відповідним ритуальним текстом супроводжує обряд «*збирна субота*» і, оскільки співається протягом усього посту, то поєднується з цілим рядом поетичних текстів.

Широко відома, як в Україні, так і далеко за її межами, ця ритмоформула на досліджуваних теренах є найбільш поширеною у жанрі *веснянок*. Її ареал можна охарактеризувати як наскрізний.

Зафіксовано ще декілька *веснянок* з формою вірша 446, однак їх ритмоструктури відрізняються від типової коломиївкої. Таке явище І. Клименко номінує переритмізацією семантично тотожних силабогруп (далі ПСТС; див. Клименко, 2016б).

2. Веснянка **J446;6;446** «*Ой вийду я на хвиль-воду, на лебедя крикну*» зафіксована у селах Ярешки Баришівського та Великий Крупіль Згурівського р-ну. В її основі шестичасова поліхронна модель, що складається з двох гетероритмічних силабогруп $\text{♪♪♪♪♪♪} / \text{♪♪♪♪} //$. В обох модельні силабохрони набули постійного дроблення – в першій силабогрупі перші три $\text{♪♪♪♪} \rightarrow \text{♪♪♪♪}$, у другій – перші дві $\text{♪♪♪♪} \rightarrow \text{♪♪♪♪}$. Композиція наспіву однорядкова двоелементна, в якій другий елемент є катеном **J446;6;446**. Наявність катену характерна для поліської обрядової традиції Київського Лівобережжя. Мелодія побудована на мінорному звукоряді з двома опорами секундового співвідношення: 1 – 2 (нот. 4).

3. Звукоряд наспіву мажорного нахилу, квартовий із заповненням субквартової зони (I–II–III–IV); розширення діапазону до сексти виникає внаслідок терцієвої втори. Ця *веснянка* належить до раритетних і зустрілася лише у селах Грузьке Макарівського р-ну та Ничипорівка Яготинського р-ну. Мелодія останнього зразка, на жаль, відтворена інформанткою невпевнено (нот. 5).

4. З села Грузьке походить веснянка **J446²** «*Пожену я на яр товар на гору телята*». Вірш **V446** переритмізований тут в ній у такий спосіб: 1122/1122/112224//. Мелодія мінорного нахилу квартового діапазону з низькими 2 та II щаблями. Подібні ритмофігури фіксуються серед *веснянок* Полтавщини (Сопілка, 1996) (нот. 6).

5. Тип **J433** – «просо» загальновідомий у східнослов'янському музичному фольклорі, а його назва походить від однойменної весняної гри. Типова віршова семантична будова абб;рбб, ритмічна abc (1111/211/112), мелодична αββ або αβγ. Про спондеїчну праформу РФ **J433** свідчить приклад із с. Богданівка Броварського р-ну (нот. 7). Структурні різновиди творять здебільшого наступні композиції:

а) однорядкові триелементні будови (нот. 8);

б) чотириелементні будови, що виникають внаслідок повтору третього елемента **J4333** (1111/211//112/112//) abcc (нот. 9);

в) дворядкові безрефренні строфи (с. Пасківщина Згурівський р-н);

г) дворядкові строфи з рефреном (с. Калита Броварський р-н).

Ладоінтонаційні форми представлені терцієвими (в зоні Полісся), квартовими (в перехідній зоні) та квінтовими (на півдні терену) звукорядами. Тип **J433** загально поширений у південних традиціях київського Лівобережжя.

6. Тип **J44;66;6** «*А вже весна, а вже красна із стріх вода капле*» з ритмоформулою 2211/2211//:111111://221124//. Цей тип широко зна-

ний на східноукраїнських теренах. Здебільшого він характеризується незмінністю складочислової будови та композиції. Тж зустрілися 2 варіанти цієї веснянки (сс. Сичівка, Любимівка Вишгородського р-ну), в яких замість чотирискладової будови 2211 з'являється п'ятискладова 11211 за рахунок розщеплення першої силабохрони J55;66;6. (нот. 10). І.Клименко (слідом за Б. Луканюком) визначає тип як «штучну» («дворецьку») композицію на основі 6-складового вірша і номінує його як «тип «Стріха»-«Човен» через характерні сюжети (Клименко, 2016б).

На Правобережжі більшість ладозвукорядів квінтово-секстового обсягу, мінорного нахилу. Різновид творять мелодії, мажорні звукоряди яких базуються на квінтовій опозиції опорних тонів (1↔5), з характерним заключним кадансом на У щаблі (нот. 11). Подібні звукоряди поширені у подніпровській зоні Київського Правобережжя (сс. Бобриця, Забір'я Києво-Святошинського р-ну та Липовий Скиток, Данилівка Васильківського р-ну). Всі ці села розташовані на правому березі р. Ірпінь, і зміна ладоінтонаційних констант маркує зміну традиції⁶ з центральнополіської на середньонадніпрянську. На лівому березі Дніпра у Барішівському, Згурівському, Бориспільському р-нах⁷ мелодії малотерцієві, у Броварському – квартові, а в Яготинському – квінтові мінорні. Терцієво-квартові звукоряди зазвичай охоплюють IV–III–II щаблі субзони. Тип J44;66;6 належить до формульних наспівів; мелодії його здебільшого лучаться з вище зазначеними текстами, а до того ж із цілим рядом інших віршових варіантів. Він широко відомий на східноукраїнських теренах. На досліджуваній території він є наскрізним. Згідно з даними етномузикологів, він належить до календарної традиції Поділля. На досліджуваних теренах Київщини знаходяться північні кордони його ареалу.

7. Тип J55;77 «*Ти по тим боці, я по цім боці*». Його РФ є контамінованою, адже в ній поєднуються елементи двох різних ритмобудов: перші два елементи запозичені з РФ J44;66;6 і є їх варіантом: 2211→11211 (через розщеплення першої силабохрони). Два останні елементи запозичені з ритмотипу J7⁴ (1121111), що фіксується на сусідній Житомирщині (Квітка, 1917; Скаженик, 2012). Загальна ритмічна будова має вигляд 11211/11211//1121111/1121124//, а мелічна ab//сс₁. Віршові, музичноритмічні, композиційні та ладоінтонаційні показники типу є стабільними. *Веснянки*

типу J55;77 є моносюжетними і лучаться з текстовим інципітом «*Ти по тим боці, я по цім боці// передайся до мене, передайся до мене*». Нашими експедиціями виявлені у 4 селах: сс. Забуччя, Михайлівка-Рубежівка, Лука (Києво-Святошинського р-ну) й с. Глібівка (Вишгородського р-ну), Лісовичі (Вишгородського р-ну) (нот. 12).

8. Тип J43² «*Кривий танець криво йде*» з ритмоструктурою 2222/112//1111/112//. Його ритмоформула (далі РФ) також належить до типових груп з переритмізацією тотожних силабогруп. *Веснянки* типу J43² широко відомі у Подільському та Волинському діалектах. На Правобережжі проходить їх північний кордон (нот. 13).

9. Веснянка J44;P4;44₃ «*А в городі свиня ри-ла*». Її віршова будова: АБрБ 44₃;44₃;р4₅;44₃, ритмічна модель 2222/2222//р2244//2222/224//, а реальний вигляд:

1111/1111₍₁₁₂₎/1111/1111₍₁₁₂₎//р21144//2222/2222₍₂₂₄₎. В основі ладозвукоряду лежить ангеїтонна конструкція II – I – 4. Названа веснянка належить до поодиноких зразків і зустрілася тільки у с. Ніжиловичі Макарівського р-ну (нот. 14).

10. Тип V*46 – 2222/222448// «*Ой виїду я на гіроньку та й гляну я у долиноньку*» належить до РФ другого покоління і номінується як рання лірика, приурочена до весни. Дробленню підлягають усі модельні силабохрони першого і три силабохрони другого елементів. Наспиви цієї ритмоформули є політекстовими, їм властивий квінтовий діапазон і мінорний нахил. Тип записаний у перехідній зоні Правобережжя у селах Києво-Святошинського (сс. Забуччя, Михайлівка-Рубежівка) та Бородянського (сс. Пилиповичі⁸, Микуличі, Андріївка⁹) районів (нот. 15).

11. Веснянка V44² «*Ой у саду на дубочку*» ½½½½1124//:1111/1111//1124://. Ритмічна будова веснянки належить до форм другого покоління. Композиція представлена трирядковою строфою АББ, а двоопорний (1↔2) квінтовий ладозвукоряд вирізняється кінцевою опорою на 2 щаблі. Цей зразок трапився лише в с. Гречана Гребля Яготинського р-ну (нот. 16).

Наступні *веснянки* об'єднані тим, що їх віршова будова містить п'ятисилабічні групи, а самі вірші можуть бути ізоритмічними (5+5) та гетероритмічними (5+3, 5+4, та 5+7). П'ятисилабічні групи мають різне ритмічне оформлення 11112, 11121, або 11211.

⁶ Згідно зі свідченнями фахівців інших етнологічних галузей, а також нашими даними, р. Ірпінь становить певний кордон між поліським та подніпровським – північно-південним – макроареалами.

⁷ Бабій А. 1925 р. ІМФЕ Ф-6/147.

⁸ ІМФЕ Ф-6/124.

⁹ Зразок із приватного аудіоархіву В. Матвієнко. Експедиція 03.07.1979 р. К 14-8.

12. **Тип V53³** «Ой весна, весна, весниця». Його головні показники в основному такі: віршова будова 5+3, ритмоформула 1112/312//, композиція – трирядкова строфа, ладоінтонаційна формула – квінтовий звукоряд із субквартою мінорного нахилу із головними опорами 1, 5 та побічними 4, 3. Виявлені такі музичноритмічні відмінності: а) редукована ритмоформула (коли в першому елементі першого рядка випадає остання силабохрона – віршова будова, відповідно, стає 43;53², а РФ має вигляд 1111/312//1112/312 (с. Бобриця Києво-Святошинський р-н); б) наддроблення двох перших вісімок у першому елементі ритмомоделі ½/½ 112 (с. Липовий Скиток Васильківський р-н). Семантична віршова будова АББ, ритмічна ААА, а мелодична АВВ. Тип V53³ поширений в основному на правобережних землях України, що традиційно належать до Подільського регіону. Не фіксуємо його на Поліссі. На досліджуваних нами теренах він зрідка траплявся нам у Іванківському р-ні в с. Шпилі (крайня північна точка), а найбільшого розповсюдження набув у Макарівському, Києво-Святошинському, Васильківському р-нах, тобто в перехідній та подільській зонах Київщини. На лівому березі знаходимо його серед записів М. Лисенка (Єфремова (ред.), 1990) та А. Бабія¹⁰ в Борисполі, у с. Хоцьки Переяслав-Хмельницького р-ну¹¹ та у районі Осокорки м. Києва¹². Більшості мелодій відповідають квінтові звукоряди мінорного нахилу (часто із субквартою, рідше із субсекундою). Окремо виділимо специфічні звукоряди, що зустрілися нам у невеликій кількості у селах Макарівського району (сс. Королівка, Наливайківка), вони квінтового обсягу, мінорного нахилу із заниженим V та змінним 3-м щаблем – у середині строфи мажорним, у кадансах завжди мінорним (нот. 17). У збірнику К. Квітки на Черкащині знаходимо звукоряди мажорного нахилу з високим 4 щаблем (Квітка, 1922). Очевидно, маємо справу із стародавніми звукорядами, які нині вийшли з ужитку.

13. **Тип J54²** – це загально знана на східнослов'янських теренах РФ із дворядковою строфою; кожен рядок в ній складається з двох дев'ятискладових елементів, ритмічна будова 11121 /1212//. Це єдина РФ з ямбічним типом ритму. До ритмоструктурних різновидів, що не творять новобудови, зараховуємо:

а) розщеплення модельної чверті на початку другого елементу в ямбічній групі (а у віршах розширення віршової будови з 54 до 55 і відповідно утворення замість ямба трибрахія 12 → 111), призводить до появи двох ізоритмічних силабогруп:

11121/11121// (таке явище характерне для зони Правобережного Полісся, до якого належить також і локус подніпровського Полісся) (нот. 18);

б) дроблення кожної першої вісімки ритмомоделі елементу ½/½ 1121/ ½/½ 212// (зазначене наддроблення у типі J54 характерне для усього українського Лівобережжя і зокрема для Київського Лівобережжя) (нот. 19).

Також відмічено таке явище як трансформація типової ритмоформи, в межах якої відбувається поступовий перехід від типу J54² до J53³. Трансформація відбувається в обох елементах РФ. У першому замість груп трибрахія та хорія 11121 з'являється трибрахій та ямб 11112 (подібна модель в РФ 53³), а в другому елементі пролонгується друга силабохрона моделі (фермата на 2 складі другого елементу), що споріднює цю РФ також із 53³ (нот. 20). Таке явище зафіксовано в перехідній правобережній зоні у смузі стикання з типом J53³. В смузі остаточного розчинення типу J54² у тип J53³ знов з'являється тип J54², однак вже у купальсько-петрівчаному жанрі. Ладові формули подібні до інших ритмотипів: терцієві, квартові із субквартою, квінтові.

Треба сказати про різницю у функціонуванні типу J54² по обох сторонах Дніпра. На Правобережжі Київщини *веснянки* типу J54² є моносожектними і зазвичай лучаються з текстом «Ой весна, весна, весняночка». У перехідній зоні функціонування цього досить поширеного весняного типу характеризується такими показниками: інформанти погано згадують тексти (обмежують двома, трьома, а частіше однією строфою), часто плутають слова, невпевнено відтворюють мелодію, «спотворюють» ритмічну схему. Можна констатувати розпад цього типу у весняному жанрі. Натомість тут же, у перехідній зоні, він «розквітає» (стабілізується) в іншій жанровій атрибуції (купальсько-петрівській), з іншою ладоінтонаційною формою та цілим рядом відповідних формульних текстів.

На відміну від Правобережжя, на лівому березі *веснянки* типу J54² політекстові. Їх теренове поширення нерівномірне. Ми зафіксували їх у Броварському (с. Велика Димерка¹³), Бориспільському (сс. Бориспіль¹⁴, Іванків¹⁵) та Згурівському (сс. Пасківщина, Аркадієвка, Середівка) районах. У Барішівському та на півночі Яготинського району виявлена пуста у їх функціонуванні. Далі, у південному напрямку, за доступними нам матеріалами тип J54² знов з'являється на півдні Яготинсько-

¹⁰ ІМФЕ Ф6/147.

¹¹ ІМФЕ Ф 14-5/166, 14-10/135.

¹² Експедиційні матеріали М. Карагоди ІМФЕ.

¹³ Експедиційні матеріали М. Семинога.

¹⁴ Експедиція А. Бабія 1925 р. Матеріали ІМФЕ Ф6/147; (Єфремова (ред.), 1990).

¹⁵ Ревуцький, Д. 1926.

го, у Переяслав-Хмельницькому¹⁶ та Драбівському р-нах Черкащини¹⁷, але функціонує зі зміненою жанровою атрибуцією – у купальсько-петрівчаному жанрі.

Як відомо, тип $\text{J}54^2$ належить до широкознаких у різних обрядових жанрах слов'янського музичного фольклору, а його виразна прикмета – здатність змінювати свою ареальну атрибуцію, що неодноразово було відзначено етномузикологами. На Київщині тип $\text{J}54^2$ побутує у двох жанрових атрибуціях: весняному та купальсько-петрівському (нот. 21)¹⁸. Таке явище спостерігається на обох берегах Дніпра.

14. Тип $\text{J}55^2$ «Стріла». Віршові рядки рівноскладові 5+5 та ізоритмічні 11211/11211//. Композиція – дворядкова двоелементна строфа АБ, де перший рядок є заспів, а другий – рефрен; в останньому перший елемент є рефрен («Ох і гелею»), а другий – повтор другого елементу першого рядка: аб//гб. В основі наспівів лежать звукоряди квартового та квінтового обсягу із субквартою та опорою на 1-му щаблі. Всі зразки мають мінорний нахил (нот. 22). Серед аналізованих наспівів зустрілися квінтові звукоряди із заниженою квінтою (у сс. Соснівка Іванківського р-ну, Здвизівка Бородянського р-ну), які також належать до шару давніх звукорядів, що нині майже не вживаються виконавцями, а їх фіксація є рідкістю. Семантика таких звукорядів потребує вагомих обґрунтувань¹⁹. На досліджуваних теренах текст «Стріли» завжди починається словами «Ой летить стрела йу продовж села» і є моносюжетним²⁰.

Тип $\text{J}55^2$ загально відомий у російсько-білорусько-українському пограниччі, де він супроводжує певні обряди й ритуали (Гусев, Марченко, 1987). На Київщині він локалізується на правобережному Поліссі (Єфремов, 1997, 2009, 2016), заповнюючи межиріччя Тетерева та Ірпіні, де він поступово щезає, про що було написано нами раніше (Коропніченко, 1996). Нашими експедиціями веснянки типу «стріла» зафіксовані у Вишгородському (сс. Розтісне, Лісовичі, Димер), Бородянському (с. Здвизівка) та Іванківському (сс. Феневичі, Соснівка) районах.

Висновки

Аналіз весняних наспівів з обраних теренів Київщини, що мають стабільну силабологічну структуру, виявив 14 музично-ритмічних форм, серед яких шість є типовими, широкознаними – $\text{J}446^2$, $\text{J}433^2$, $\text{J}44;66;6$, $\text{J}53^3$, $\text{J}54^2$, $\text{J}55^2$, решта – повторювані щонайменше двічі – $\text{J}446;6;446$, $\text{J}446;P767$, $V*46$, $\text{J}55;77$ або такі, що не мають повторень на досліджуваній території – $\text{J}446^2$ (ПСТС), $\text{J}44;P4;44_3$, $V*44^2$.

Серед типових РФ виявлено два таких $\text{J}446^2$, $\text{J}44;66;6$, що становлять спільний фон, щільно покриваючи мелогеографічну карту. До них частково можна віднести тип $\text{J}433^2$, однак його теренове поширення не рівномірне. Решта ритмічних типів належать до різнорегіональних локальних традицій. Хоровод «Стріла» $\text{J}55^2$, РФ $V*46$ становить зразок центрально-поліської весняної традиції. Хороводи $\text{J}43^2$, РФ $\text{J}53^3$ та $\text{J}55;77$ репрезентують східнополіську пісенну традицію. Єдина ямбічна РФ $\text{J}54^2$ зазнає жанрового переосмислення, змінюючи атрибуцію з весняної на купальсько-петрівчану. В перехідній зоні, зоні зміни атрибуції, тип $\text{J}54^2$ по різному «поводить себе» по обох берегах Дніпра. Так, на правому березі РФ $\text{J}54^2$ у весняному жанрі поступово трансформується в РФ $\text{J}53^3$, на Лівобережжі нами виявлена пуста у функціонуванні типу. Проаналізовані весняні матеріали засвідчили, що досліджувана нами територія Київщини є зоною, де стикаються декілька різнорегіональних традицій. Найбільш яскраво виявленими стали центрально-поліська та східнополіська традиції. Менш виразно «проявили себе» східнополіська й середньодніпрянська традиції. Між ними існують перехідні зони з яскраво вираженою полісько-центральноукраїнською (Північ/Центр України) та менш виразною східно-західною (Лівобережжя/Правобережжя) опозиціями

¹⁶ Експедиційні матеріали Т. Тонкаль. КНУКіМ.

¹⁷ Експедиційні матеріали Т. Школьної. КНУКіМ.

¹⁸ Це пояснюється тим, що весняно-літній (аграрний) період календаря часто супроводжується наспівами однакової музично-ритмічної та ладової структури, що виник на основі єдиної функційної семантики заклинання. Про це писав Ізалій Земцовський (1975)

¹⁹ Див. (Коропніченко, 2004. С. 175-178).

²⁰ У досліджуваній нами традиції цей тип пов'язаний із весняною, що виконується зазвичай на початку весни. Дівчата, побравшись за руки, оббігають городи (колись – ще незасіяні поля).

Список використаної літератури і джерел

- Гусев, В. Е., Марченко, Ю. И. (1987). «Стрела» в русско-белорусско-украинском пограничье. (К проблеме изучения локальных песенных традиций). *Русский фольклор: Этнографические истоки фольклорных явлений*. Вып. XXIV, сс. 129-147. Ленинград.
- Єфремов, Є. (1997). Ритмоструктурні типи календарних наспівів на Київському Поліссі. *Полісся України: Матеріали історико-етнографічного дослідження, 1. Київське Полісся. 1994*, 245–259. Львів: Ін-т народознавства НАН України.
- Єфремов, Є. (2009). Постові веснянки на Київському Поліссі. *Проблеми етномузикології: Зб. наук.праць, 4*, 78–96. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Єфремов, Є. (2016). Веснянки. *Історія української музики: У 7 т. Т. 1. Кн. 1: Від найдавніших часів до XVIII століття. Народна музика*, сс. 56–73. Київ: Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського.
- Єфремова, Л. О. (Ред.). (1990). *Українські народні пісні в записах М. В. Лисенко. Частина 1*. Київ.
- Земцовский, И.И. (1975). Мелодика календарных песен. Ленинград. 1975. С. 157-167.
- Іваницький, А. І. (1990). *Українська народна музична творчість*. Київ.
- Квітка, К. (1917). *Народні мелодії [У 2 ч.] З голосу Лесі Українки списав і упорядив Климент Квітка*. Київ, 229 с.
- Квітка, К. (1922). *Українські народні мелодії. Зібрав Климент Квітка. (Етногр. збірн. Укр. наук. тов-ва в Києві, т. II)*. Київ: Слово. 236 с.
- Клименко, І. (2016а). Українська зимова макроареалогія у контексті слов'яно-балтського ранньотрадиційного меломасиву (СБРМ). Частина 1. *Проблеми етномузикології, 11 (Слов'янська мелогеографія, 5)*, 15–20 + карти А4–А8, А10–А12. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Клименко, І. (2016б). *Ресурс обрядових ритмотипів України (жанровий ракурс). Навчально-методичний посібник до курсу «Український музичний фольклор». Розділ 2.3. Весна*. Київ. (Графоархів ПНДЛ етномузикології. Рукопис).
- Коропніченко, Г. (1996). До питання про південні кордони Київського Полісся (за матеріалами календарної традиції межиріччя Тетерева та Ірпеня). *Полісся: Мова, культура, історія: Матеріали міжнародної конференції*, 428–437. Київ.
- Коропніченко, Г. (1998). Перехідна зона як об'єкт мелогеографії (за матеріалами весільних наспівів межиріччя Тетерева та Ірпеня). *Проблеми етномузикології, 1*, 137–166. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Коропніченко, Г., Клименко, І. (1995). Про один тип жнивних мелодій. *Збірник наукових та науково-методичних праць кафедри фольклору та етнографії*, сс. 31-51. Київ: КДІК.
- Коропніченко, Г. (2004). Ранні ліричні пісні Київщини, приурочені до жнив. *Проблеми етномузикології, 2*, сс. 166–191. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Коропніченко, Г. (2009). Традиційні колядні наспіви Київщини в контексті дослідження перехідних зон. *Проблеми етномузикології, 4*, 132–153. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського.
- Коропніченко, Г. (2014). Пісні весняно-літнього циклу на Київщині: ареальне роздоріжжя. *Проблеми етномузикології, 9*, сс. 39–63. Київ.
- Коропніченко, Г. (2017). Традиційні новорічні наспіви Київщини в контексті дослідження перехідних зон. *Проблеми етномузикології, 12 (Слов'янська мелогеографія, 6)*, 81–89 + нот. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського. doi: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2017.12.132239>.
- Ревуцький, Д. (Упор.) (1926). *Золоті ключі*. Вип. I. Київ.
- Скаженик, М. (2011). *Етномузичний ландшафт басейну Уборти (за обрядами та піснями календарного циклу)*. (Дис. ... канд. мист. (17.00.03)). Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. Київ. 180 с. + Додатки: 230 с.: 232 нотації, 32 карти; ін.
- Сопілка, Т. (1996). *Ранні форми традиційного багатоголосся на Середньодніпровському Лівобережжі (на матеріалі весільних пісень Полтавщини)*. (Дипломна робота). Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. Кафедра музичної фольклористики. Київ.

References

- Gusev, V., Marchenko, Yu., (1987). "Strela" v russko-belarussko-ukrayiinskom pogranyche. (K probleme izucheniya lokalnyh pesennykh tradytsiy) ["Arrow" in the Russian-Belorussian-Ukrainian borderland. (To the problem of studying local song traditions)]. *Russkyj folklor. Etnograficheskiye istoky folklornykh yavleniy [Russian folklore: Ethnographic sources of folklore phenomena]*. Issue 24., 129–147. Lenyngrad. [in Russian]
- Yefremov, Ye. (1997). Rytmostrukturni typy kalendarsnykh naspiviv na Kyivskomu Polissi [Rhythm-structural types of calendar chants in Kiev Polissya]. *Polissya Ukrayiny. Kyivske Polissya. 1994 [Ukrainian Polissya. Kyiv Polissya]*. Vol.1., 245–248. Lviv. [in Ukrainian]
- Yefremov, Ye. (2009). Postovi vesnyanky na Kyivskomu Polissi [Fasting spring songs in the Kyiv Polissya]. *Problemy etnomuzykologiyi [Problems of music ethnology]*. Iss.4., 78–96. Kyiv. [in Ukrainian]
- Yefremov, (2016). Vesnyanky [Spring ritual songs]. *Istoriya ukrayinskoyi muzyky [History of Ukrainian music]*. Vol. 1., 56–73. Kyiv. [in Ukrainian]
- Yefremova, (1990). *Ukrayinski narodni pisni v zapysah M. V. Lysenka [Ukrainian folk songs. Recorded by M.V. Lysenko]*. Vol.1. Kyiv. [in Ukrainian]
- Ivanytskyj, A. (1990). *Ukrayinska narodna muzychna tvorchist [Ukrainian folk music]*. Kyiv, 84.
- Kvitka, K. (1917). *Narodni melodiyyi z golosu Lesi Ukrayinky zapysav i uporyadyv Klyment Kvitka [Folk melodies from the Lesya Ukrainka's voice recorded and arranged Klyment Kvitka]*. Kyiv.
- Kvitka, K. (1922). *Ukrayinski narodni melodiyyi. Zibrav Klyment Kvitka [Ukrainian folk melodies. Collected by Klyment Kvitka]*. Kyiv. [in Ukrainian]
- Klymenko, H. (2016). Ukrayinska zymova makroarealogiya v konteksti slovyano-baltskogo rannotradycijnogo melomasyvu (SBRM). Chastyna 1 [Ukrainian winter macroareology in the context of Slavic-Baltic Early Traditional Melomass (SBRM). Part 1]. *Problemy etnomuzykologiyi [Problems of music ethnology]*. Iss. 11, 15–20, maps A8, A10–12. Kyiv. [in Ukrainian]

- Koropychenko, H. (1998). Perehidna zona yak obyekt melogeografii (za materialamy vesilnyh naspiviv mezhy-
?ichchya Tetereva ta Irpenya) [Transition zone as an object of melogeography (based on the wedding chants of
the Terev and Irpen rivers)]. *Problemy etnomuzykologii* [Problems of music ethnology]. Iss.1, 137–166.
Kyiv. [in Ukrainian]
- Koropnychenko, H. (1996). Do pytannya pro pivdenni kordony Kyivskogo Polissya. (Za materialamy` kalendarnoyi
tradyciyi mezhyrichchya Tetereva ta Irpenya) [On the question of the southern borders of the Kiev Polesie.
(Based on the calendar tradition of the Terev and Irpen rivers)]. *Polissya: mova, kultura, istoriya. Materialy
mizhnarodnoyi konferenciyi* [Polesie: language, culture, history. Proceedings of the international conference],
pp. 428–437. Kyiv. [in Ukrainian]
- Koropnychenko, H., Klymenko, I. (1995). Pro odyn typ zhnyvnyh melodiy [About one type of harvest tunes.]. *Zbirnyk
naukovyh ta nauково-metodychnykh pracz kafedry folkloru ta etnografii* [Collection of scientific and methodo-
logical works of the Department of Folklore and Ethnography]. KDİK, 31–51 Kyiv. [in Ukrainian]
- Koropnichenko, H. (2004). Rannya liryka Kyivshhyny pryurochena do zhnyv [The early lyrics of the Kyiv region are
dated to the harvest]. *Problemy etnomuzykologii* [Problems of music ethnology]. Iss.2, 166–191. Kyiv. [in
Ukrainian]
- Koropnichenko, H. (2009). Tradycijni kolyadni naspivy Kyivshhyny v konteksti doslidzhennya perexidny`x zon [Traditional
winter ritual songs in the context of the study of transition zones]. *Problemy etnomuzykologii* [Problems of music
ethnology]. Iss.4, 132–153. Kyiv [in Ukrainian]
- Koropnichenko, H. (2014). Pismi vesnyano-litnogo cyklu na Kyivshhyni: arealne rozdorizhzhya [Songs of the spring-summer
cycle in the Kyiv region: areal crossroads]. *Problemy etnomuzykologii* [Problems of music ethnology]. Iss.9, 39–
63. Kyiv. [in Ukrainian]
- Koropnichenko, H. (2017). Tradycijni novorichni naspivy Kyivshhyny v konteksti vyvchennya perexidnyh zon
[Traditional New Year's Songs of Kyiv Region in the Context of Studying Transition Zones]. *Problemy
etnomuzykologii* [Problems of music ethnology]. Iss. 12, 81–89. Kyiv. [in Ukrainian]
- Revutsky, D. (Ed.) (1926). *Zoloti kluchi* [Gold springs]. Iss. 1. Kyiv. [in Ukrainian]
- Skazhenyk, M. (2012). *Etnomuzychnyj landschaft basejnu uborti (za obryadamy ta pisnyamy kalendarnogo cyklu)* [The
Ethnomusical Landscape of the Abortion Pool (by Rites and Songs of the Calendar Cycle)]. PhD., 123–124.
Kyiv. [in Ukrainian]
- Sopilka, T. (1996). *Ranni formy tradycijnogo bagatogolossya na serednodniprovskomu Livoberezhzhi.* [Early forms of
traditional polyphony on the Middle Dnieper Left Bank]. Graduate work. NMAU, 43–44. Kyiv. [in Ukrainian]
- Zemcovkyi, I. (1975). *Melodika kalendarnykh pesen* [Melody of calendar songs]. pp. 157-167. [in Russian]

Нотні приклади

Приклад 1.

Село Козичанка Макарівського району

$\text{♩} = 52$
одна всі

1. Да ви-йди Гри-що на_ ву ли цю ще_ї ти Ко ва- ле - нко. За-грай ме ні на скри-по-чку сти-ха по-ма ле - [ньку].

2. Ко - ва- ле-нко гра - є, бро-ва- ми мо-рга - є. ой хто ж йо-го ба тька зна-є, на - що він мо-рга - [є].

Приклад 2.

Село Забуччя Києво-Святошинського району

$\text{♩} = 104$
одна всі

Ой на на-шій да йу - ли ці_ ой на на-шій ви - грі Ви гра-ва-ло два ко - за-ки_ во-ро - ни-ми-кіль- [ми].

Приклад 3.

Село Калита Броварського району

$\text{♩} = 68$
одна всі

О стер го-рить, О стер го-рить, Ко-зе-лець па-ла - є. Бе-жить, бе-жить да Га-ло-чка, І - ва-нко вми-ра - [є].

Приклад 4.

Село Великий Крупіль Згурівського району

$\text{♩} = 92$
одна

Ой ви-йду я на хвиль во - ду, на ле-бе-дя кри - кну. На ле-бе-дя кри - кну.
Не ка - жі - те чо - рня - во - му, з бі - лим не при - ви - кну.

Приклад 5.

Село Грузьке Макарівського району

$\text{♩} = 82$
одна

Ой на на - шій на ву - ли - ці ді - вки ча - рі-вни - ці. Жир, жир на жи-ра - су, у!
Ча - сом ба - ра - ба - шу, при - па - ли - ла ка - шу, жир.

Приклад 6.

Село Грузьке Макарівського району

$\text{♩} = 52$
одна

По-же - ну я на яр то - вар, на го - ру те - ля - та.
Ста - ну, гля - ну, по - ди - влю - ся де ми - ло - го ха - та.

Приклад 7.

Село Богданівка Броварського району

$\text{♩} = 120$

А ми про - со сі - я - ли, сі - я - ли. Дід Ла - до, сі - я - ли, сі - я - ли.

Приклад 8.

Село Семиполки Броварського району

$\text{♩} = 110$

А ми про - со се - я - ли, се - я - ли.
А ми про - со ви - то - пчем, ви - то - пчем.

Приклад 9.

Село Войкове Згурівського району

$\text{♩} = 100$

А ми про-со сі - є - мо, сі - є - мо, сі - є - мо.
А ми про-со ви - б'є - мо, ви - б'є - мо, ви - б'є - мо.

Приклад 10.

Село Сичівка Вишгородського району

$\text{♩} = 82$
одна

Ти на том бо-ці, я на цьом бо-ці. Пе-ре-ходь до ме-не, пе-ре-ходь до ме-не, пе-ре-ходь до ме-не.

Приклад 11.

Село Липовий Скиток Васильківського району

$\text{♩} = 136$
одна

Ти по ти - м бо-ці, я по ці - м бо-ці, пе-ре-да - йся до ме-не, пе-ре-да - йся до ме - не.

Приклад 12.

Село Забуччя Києво-Святошинського району

$\text{♩} = 64$ одна всі

Кри - вий та - нець кри - во йде. Кри-вий та-нець кри - во йде.

Приклад 13.

Село Фасова Макарівського району

$\text{♩} = 64$ одна всі

Кри - вий та - нець кри - во йде. Кри-вий та-нець кри - во йде.

Приклад 14.

Село Ніжиловичі Макарівського району

$\text{♩} = 106$

А в го-ро-ді сви-ня ри-ла, там ді-вчи-ну ма-ти би-ла. Го - ді, да го - ді, там ді-вчи - ну ма-ти би-ла.

Приклад 15.

Село Михайлівка-Рубежівка Києво-Святошинського району

$\text{♩} = 76$

Ой ви - йду я на гі - ро - ньку, да гля - ну я на до - ли - но - ньку.
Ой там Ро - ман во - ли па - се да кво - ли - ться на го - лі - во - [ньку].

Приклад 16.

Село Гречана Гребля Згурівського району

$\text{♩} = 64$
одна

Ой у са-ду на ду-бо-чку ко-ли-ха - ла Ма - ру-си-на си - на до - чку, си - на до - чку.

Приклад 17.

Село Наливайківка Макарівського району

♩ = 186

Ви-ле-ти гу-лю го-ро-ю. Ви-не-си лі-то з со-бо-ю, ви-не-си лі-то з со-бо-ю.

Приклад 18.

Село Пилява Вишгородського району

♩ = 188

Ой, ве-сна, ве-сна, ве-сня-но-чко, де тво-я до-чка па-ня-но-[чка]?
Ой, у са-до-чку ши-є со-ро-чку, ой, ко-ло мли-на ши-є пе-ри-[ни].

Приклад 19.

Село Пасківщина Згурівського району

♩ = 96

Ой що і-зби-рня-я да су-би-то-нька да як ми на те-бе да і зби-ра-[лись].

Приклад 20.

Село Забуччя Києво-Святошинського району

♩ = 192

Ой, ве-сна, ве-сна, ве-сня-но-чка, де тво-я до-чка па-ня-но-чка?
Ой, в са-ду, в са-ду, в са-до-чку ши-є ми-ло-му со-ро-чку.

Приклад 21.

Село Фасова Макарівського району

♩ = 182

Ой, ве-сна, ве-сна, ве-сня-но-чко, де тво-я до-чка па-ня-но-[чка].
Ой, на йва-но-чка ку-па-ло-чка там ку-па-ла-ся ру-са-ло-[чка].

Приклад 22.

Село Феневичі Іванківського району

♩ = 164
одна

Ой, ле-тить стре-ла по-се-ре-дсе-ла. Ох і ге-ле-ю, по-се-ре-дсе-ла.

Анна Коропниченко

Проблемная научно-исследовательская лаборатория этномузикологии
Национальной музыкальной академии Украины имени П. И. Чайковского
ул. Архитектора Городецкого, 1-3/11, 01001 Киев, Украина
тел. +380 67 727 3963, e-mail: abnk21@ukr.net

Структурно-географическая характеристика весенних напевов Киевщины в контексте изучения переходных зон. 1. Ритмоформулы со стабильным числом слогов

В статье исследуется весенний песенный цикл на территории современной Киевской области. В этномузикологической литературе нотные, аудио- и видеоматериалы этого края, а тем более их исследования представлены незначительно. Новизна работы состоит в том, что базовыми в ней стали экспедиционные записи

автора из более 120 сел 10 районов Киевщины. Были задействованы также и ранее опубликованные материалы, а также соответствующие фрагменты частных экспедиционных архивов. В результате этого автором была получена возможность осуществить регионально-жанровый анализ наиболее полно.

Поскольку веснянки представляют собой достаточно объемный меломассив (принимая во внимание значительное количество жанровых разновидностей, ритмоструктур, композиций и т.д.), автор применила несколько необычный подход к классификации анализируемого материала и сосредоточила внимание лишь на ритмоструктурах со стабильным числом слогов. Разумеется, такое разделение песенного материала, удобное для нашего исследования, все же, является довольно условным.

В представленной традиции было зафиксировано 14 ритмотипов весенних напевов со стабильной структурой стиха, среди которых 6 весьма распространены на этой территории, остальные же малочисленны, а некоторые вовсе единичны. Важно, как нам кажется, чтобы эти единичные образцы не остались обойденными вниманием исследователя. Ведь вполне возможно, что в других региональных традициях, как это нередко бывает, те же типы весенних песен окажутся далеко не единичными. Таким образом, появится возможность сравнения их вариантов и уточнения географической локализации.

В результате проведенного анализа был выявлен ряд ритмоструктур, полностью покрывающих карту исследуемой территории и составляющих общий фон, на котором противопоставляются разнорегиональные и локальные ритмоструктуры. Полученная картина свидетельствует о наличии здесь нескольких региональных традиций: центрально- и восточнополюсской, контрастирующих со среднеднепровской и восточноподольской. Между этими противопоставленными традициями сформировались переходные или диффузные зоны, характерные признаки которых – сосуществование разнорегиональных ритмоструктур, наличие «пустот» (т.е. полное отсутствие каких-либо весенних напевов), следы трансформационных процессов в некоторых типовых песенных формах и т.д.

Ключевые слова: весенние напевы, строение народного стиха, ритмоформулы, песенные традиции Полесья, Подолья, Надднепрянщины, переходные зоны

Hanna Koropnichenko

*The Problematic Scientific Research Laboratory of Music Ethnology
of Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine
Architect Gorodetsky Str., 1-3/11, 01001 Kyiv, Ukraine
tel.: +380 67 727 3963, e-mail: abnk21@ukr.net*

Structural and Geographical Characteristics of Kyivshchyna Spring Tunes within the Framework of Transitional Zones Research. 1. Rhythmic Formulae with the Stable Numbers of Syllables

The article explores the spring song cycle of Kyivshchyna within the boundaries, defined by the author. It's worth highlighting that the note, audio and video materials collected on this territory, are neither sufficiently represented in ethnomusicological literature nor investigated. The novelty of the paper stems from the fact that its basic research materials have been composed of the author's field records made in more than 120 villages of 10 Kyivshchyna areas. Previously published materials have also been involved, as well as relevant fragments of private expeditionary archives. As a result, the author managed to carry out an in-depth regional genre analysis.

Since the spring folk songs constitute a considerably voluminous melo-corpus (taking into account a significant number of genre varieties, rhythm-structures, compositions, etc.), the author applied a somewhat unusual approach to the classification of the material having focused only on rhythmic structures with a stable number of syllables. It goes without saying that such a distribution of the song material, although convenient for this research, remains rather relative.

Within the framework of the represented tradition the 14 rhythmic types of spring chants with a stable verse structure have been recorded, six of which are fairly widespread in this area, while the other types are numerically insignificant, and some types occur as isolated cases. The most important, in our opinion, is not to allow these rare patterns be left unattended by researchers.

After all, it is quite possible that in other regional traditions, as is often the case, the same types of spring songs will turn out to be far from isolated. Consequently, it will be possible to compare their variations while specifying different geographic locations.

As a result of the undertaken analysis, we identified a number of rhythmic structures, completely covering the map of the studied territory and constituting the general background with which different regional and local rhythmic structures are contrasted. The obtained picture gives evidence of several regional traditions, coexisting within the same territory: the traditions of Central and Eastern Polesye, contrasting with the Middle Dnieper and Eastern Podolsk ones.

The transitional or diffuse zones being formed between these opposed traditions are characterized by coexistence of different regional rhythmic structures, presence of "emptiness" (i.e. the complete absence of any spring tunes), traces of transformational processes in some typical song forms, etc.

Key words: folk music, Kyivshchyna, spring chants, verse structure, rhythmic formulae, different regional traditions, transitional zones

Стаття надійшла до редакції 18.05.2019 р.